

## דפים לח – לט

ט. א. יום טוב הסמוך לשבת; האם אפשר לערב לאחד מן הימים בלבד, או לערב לכל יום במקום אחר? האם אפשר לערב מיום אחד לחברו?

ב. יו"ט הסמוך לשבת והניח עירוב לצורך שני הימים ונאכל העירוב קודם כניסת היום השני, מה דינו?

ג. האם מותר להכין משבת או יום טוב ליום אחר על ידי עשיית פעולה בלא אמירה?

ד. האם צריך אמירה בעירובי תחומין אם לאו?

א. לדברי רבי אליעזר, וכן דעת ארבעה זקנים (רשב"ג, רבי ישמעאל בן ריב"ב, ר' אלעזר ברבי שמעון, ר' יוסי ברי' / ר' אלעזר בן שמוע), וכן פסק רב: יום טוב הסמוך לשבת, בין מלפניה בין מלאחריה – יכול אדם לערב ליום אחד, לראשון או לשני. וכן יכול לערב בראשון למזרח ובשני למערב – ששתי קדושות הן, וצריך שיהיה העירוב של כל יום מונח במקומו בעת כניסת אותו היום. ומבואר בגמרא שאין מועיל עירוב לשני אלא כאשר הוא מונח במקום שיכול המערב להגיע אליו ביום הראשון, שאל"כ אין זו סעודה הראויה מבעוד יום.

לדברי חכמים אי אפשר לפצל את הימים אלא או מערב לשני הימים כאחד או אינו מערב כלל, כאילו הם יום אחד. ופירשו בגמרא שחכמים מחמירים לומר קדושה אחת הן לשני הימים, אבל אינו ודאי אלא ספק, הלכך אף לשיטתם צריך שיהא העירוב מונח בכניסת היום השני במקומו ואין יכול לסמוך על הנחתו בכניסת היום הראשון – שמא כל יום קדושה לעצמה. וכן אמר רבי יהודה בברייתא, שאם נאכל עירובו בראשון הרי זה 'חמר גמל' – כלומר ספק אם הועיל עירובו לשני אם לאו, ואין לו לילך אלא אלפים עד עירובו (וכן הוא לדעת חכמים – תוס', ריטב"א, תורי"ד. וכן צדד רבנו יהונתן).

כשמעירב ליום השני, צריך לייחד פת לעירוב ולהניחה קודם כניסת היום הראשון, אבל לא בתוך היום הראשון – משום איסור הכנה (וגם משום איסור קניית שביתה בשבת, לפי דעה אחת. עתוס'). וכשמעירב בפת מתחילה לשני הימים (ואין המקום משתמר), נוטלה משחשכה ומניחה שוב במקומה בסמוך לכניסת היום השני.

ואם בא לערב ברגליו – הולך בכניסת היום השני למקום שרוצה לקנות בו שביתה, וחושב בלבו לקנות שביתה. עירב בראשון ברגליו (או שלא עירב כלל) – לא יערב בתחילה בפת ליום השני. ואפילו עירב בפת אחת, לא יערב לשני בפת אחרת אלא באותה הפת (שמואל). – משום איסור הכנה, שצריך לקרוא לה שם עירוב עתה).

א. כל זה אמור הן לר"א הן לחכמים (ערשב"א וריטב"א).

ב. יש אומרים שלאביי ורבא אין צריך להשתמש דוקא באותה פת (רשב"א, עפ"י פרש"י). ומכל מקום הלכה כשמואל, הלכך אם נאכלה הפת ביום הראשון, אין יכול לערב בפת אחרת (רמב"ם עירובין ה, ט; ריא"ז; רשב"א; או"ח תטז, ב). ואף בדיעבד אם עירב באחרת – אינו עירוב (עבוה"ק בית נתיבות ה, ומובא במ"מ ה, ט; אהל מועד ז; ט"ז ומג"א תטז סק"ב ומשנ"ב).

ג. כתבו כמה ראשונים שאפילו החולקים על 'הכנה דרבה', מודים שאין מערבים מתחילה מיו"ט לשבת, שהכנה בידים היא (עריטב"א; תוס' ביצה יז. אך יש דעות שהכנה דממילא היא – ע' במאירי).

ד. כשמעירב ביום השני לצד אחר ומניח הפת מערב יום טוב ראשון, יש אומרים שאין ליטלה להניחה שוב ביום הראשון, כיון שאמש היה אסור ברוח זו ועתה הותר, נראה כמכין מיום לחברו (ריטב"א). וכל שכן שאין להניח הפת בשני לאחר כניסת היום הראשון, ואף באותה פת עצמה שהניח לראשון אין מועיל שיניחה אח"כ במקום אחר לצורך השני. עפ"י ראשונים; משנ"ב תטז סק"ב ג).

וכן יש אומרים שאסור לערב ברגליו באופן זה, שהריהו כמערב מתחילה מיום טוב לשבת (עפ"י רשב"א ר"ן ריא"ז ועוד). ויש סוברים שיכול לערב ברגליו בשני אף במקום אחר, או גם אם לא עירב בראשון כלל (כן נראה מדברי 'אהל מועד' הל' עירובין ז. וכן הביא המשנ"ב בעבוה"ק).

וע' בריטב"א ותור"פ שכשמערב ברגליו בשני בשתיקה, צריך לגלות דעתו מתחילה בערב הראשון שיקנה שם שביטה למחר, וכ"מ באו"ז קלט. אך יתכן ולדעתם אפשר לערב ברגליו למקום אחר אם גילה דעתו מאתמול לעשות כן. ובמשנ"ב (תטז ס"ק טז יז) נקט להחמיר עפ"י הריטב"א והרשב"א בחידושי שאין לערב ברגליו בשני אם לא עירב בראשון או עירב במקום אחר.

ה. משמע מדברי הר' יהונתן [לפי תירוץ אחד] שלכתחילה יש לערב בפת ולא יערב ברגליו בשתיקה, ורק אם נאכל עירובו וכד' יעשה כן. ואולם מדברי שאר הפוסקים אין נראה שנקטו כן (ע' באה"ל תטז, ב).

ו. נראה מלשון כמה מהראשונים (ע' רבנו ירוחם יב, יח; או"ז קלט) שכשמערב ברגליו ביו"ט לצורך מחר, אסור לו לומר בפיו אלא קונה שביטה במחשבה [וכן י"ל לפי"ז שלא יוכל לברך על העירוב השני, שהרי על ידי כך יהא ניכר שמכין. עפ"י פמ"ג, מובא במשנ"ב תטז סקכ"ד]. ואולם בדיעבד שעבר ואמר – עירובו עירוב (עפ"י ב"ח מג"א תטז, ב וע"ש באה"ל. וכן הוכיח בקה"י (ביצה א,א) ממה שאמרו בגמרא 'הני מילי ישן אבל הכא דאי בעי למימר מצי אמר...').

ויש מי שנראה מדבריו שהואיל קונה שביטה במחשבה, יכול לומר בפיו ואין זו הכנה מפני שהדבר כבר מוכן ועומד בלא אמירתו (עפ"י עשרת הדברות לבעל העיטור הל' יו"ט א).

ז. יו"ט שחל לפני השבת, שמניח העירוב מערב יום טוב כאמור, נראה בירושלמי שצריך ליטול העירוב לאחר חשיכה ולהניחו שוב ביו"ט ואין להשאירו מערב יום טוב בשביל השבת, אפילו במקום המשתמר – שהואיל ואין מערבים לכתחילה ביו"ט עבור השבת, אין קונה לו כשמניחו מערב יו"ט אלא אם כן נוטלו ומניחו שוב ביו"ט (מובא ברשב"א. וביו"ט שלאחר השבת שא"א ליטול ולהניח, צ"ל שהקלו להסתמך על הנחתו מערב שבת).

והר"ן והריטב"א כתבו שמגמרא דידן אין נראה כן [ואף מהירושלמי אין ללמוד מפני שהגירסה שם משובשת. ר"ן]. ואף הרשב"א, מדבריו בעבוה"ק נראה שנקט להלכה שאם העירוב נשמר אין צריך ליטלו. וכן נקט המשנ"ב (תטז סק"ג ובשעה"ז).

ח. הלכה כרבי אליעזר, וכפי שפסק רב בשם ארבעה זקנים – ששתי קדושות הן. ועל כן יכול לערב ביום ראשון לצד זה ובמקום שני לצד אחר, ובלבד שהשני מונח במקום שיכול להגיע אליו ביום הראשון כאמור (רמב"ם וראב"ד עירובין פ"ז ה יא; עבודת הקדש להרשב"א, ו"ש פ). ועל כן ספינה שנכנסה לתחום העיר ביום טוב שחל להיות בערב שבת, יכול בשבת לירד לעיר, ששביטתו נקבעת לפי כניסת השבת (עפ"י אור זרוע, ריטב"א ועוד).

ט. אעפ"י שיו"ט ושבת שתי קדושות הן, דבר שהובא מחוץ לתחום ע"י נכרי בשביל ישראל ביום הראשון, אסור עד למוצאי היום השני בכדי שיעשו (תוס' מ. ד"ה אי, ועוד).

י. יום הכפורים ושבת [בזמן שהיו מקדשים עפ"י הראיה]; כתב הרמב"ם (עירובין ה,י) שנראה שששניהם כקדושה אחת, וכן הסכים הרשב"א (בעבודת הקדש).

ב. נאכל העירוב לפני כניסת היום השני – אין עירובו עירוב. לדברי רבי אליעזר (וכן הלכה – כנ"ל), אפילו עירב בראשון לצד אחר, יש לו ביום השני אלפים אמה לכל צד כבני עירו כאילו לא עירב, שהרי שתי קדושות הן. לחכמים, הרי זה ספק כנ"ל הלכך אין לו אלא אלפים אמה לצד העירוב ולא בצד הנגדי – שמא עירובו עירוב אעפ"י שנאכל.

## שאלות ותשובות לסיכום מסכת עירובין

כפי השנוי בברייתא, דעת רשב"ג ורבי ישמעאל בריב"ב שקדושה אחת היא ודאי, ואף אם נאכל בראשון – יוצא עליו בשני. אבל בגמרא שינו הגירסה על פי דברי רב, שגם הם סוברים שתי קדושות הן כרבי אליעזר. וכן הדין במערב ברגליו בראשון – מערב ברגליו ביום שני, ששתי קדושות הן [בודאי או מספק כנ"ל].

ג. שנו בברייתא: לא יהלך אדם לסוף שדהו לידע מה היא צריכה (לעשותו אחר השבת); לא יטייל אדם על פתח מדינה כדי שיכנס למרחץ מיד. ופירשו בגמרא (ל.ט.), דוקא כגון אלו שמוכח הדבר אבל פעולות שאין מוכח מהן שלהכין חפצי יום אחר הוא עושה – מותר, כגון שהולך בצאת היום לסוף התחום כדי לקנות שבתה ליום האחר – כי שמא מתוך טרדתו במחשבה יצא לשם או מחזר אחר חמורו שאבד.

ד. מבואר בסוגיא שהמערב ברגליו לקנות שבתה במקום שהוא שם, אין צריך לומר זאת בפירוש [לפיכך יכול לעשות זאת מיום טוב לשבת]. אבל המערב בפת צריך לומר שמערב בה [הלכך אין יכול לערב מיו"ט לשבת אלא אם אמר מאתמול]. ודוקא בתחילת העירוב, אבל אם הניחה מאתמול ואמר, יכול ליטלה לביתו ולהניחה [באותו מקום. ראשונים] בשתיקה.

א. בריטב"א מפורש שהמערב בפת לצורך מחר ונוטלה ומניחה ביו"ט, צריך שיאמר מערב יו"ט שמערב לצורך מחר ואין די בשתיקה (ובגמרא אין הדבר מפורש, וכן מסתימת הפוסקים נראה לכאורה שדי בכך שמניח העירוב אתמול).

ב. כשמערב ברגליו בשתיקה, יש אומרים שצריך גילוי דעת שנוח לו לקנות לו שם שבתה; אם משום שגילה כן מאתמול או שמוכח הדבר לכל (עפ"י ריטב"א ד"ה אי אתם וד"ה א"ל מי סברת).

## דף לט

ע. שני ימים טובים של ראש השנה ושל גלויות; –

א. האם ניתן לערב לאחד מהם, או לערב לכל יום למקום אחר?

ב. האם קדושה אחת הן או שתי קדושות? אלו נפקותות מוזכרות בסוגיא?

א. לדברי רבי יהודה, מי שחושש (בזמן הבית) שמא יתעבר חדש אלול ויהא ראש השנה שני ימים (והוא נצרך להיות ביום הראשון במקום אחד וביום השני במקום אחר), יכול להניח שני עירובין לכל יום במקום אחר, וכן יכול לערב לאחד משני המים בלבד (ואפילו חכמים החולקים על רבי אליעזר בשבת הסמוכה ליו"ט, מודים כאן ששתי קדושות הן. כן שנו בברייתא). ולא הוּדוּ לו חכמים, דהיינו רבי יוסי – שסבר שני ימים של ראש השנה קדושה אחת הן, שהרי אם באו עדים מן המנחה ולמעלה אין מקבלים אותם ונוהגים אותו היום קודש ולמחר קודש, הלכך אין יכול לפצל עירובו בשני הימים.

היתה דעה אחת בגמרא (רב ששת אליבא דאיסי) שאף בשני ימים טובים של גלויות היה אומר רבי יוסי שקדושה אחת הן. אבל אין כן דעת רב נחמן ורב חסדא, וגם בברייתא שנו מודה רבי יוסי בשני י"ט של גלויות (ואף רב ששת חזר בו (רש"י וריטב"א. ויש מן הפוסקים שהביאו דברי רבי יוסי שאסר אף ביו"ט שני של גלויות. ע' או"ז קמ; תורי"ד). ולדברי רב אשי בשם אמימר, מעולם לא נחלק על כך רב ששת).

א. מבואר בתוס' ועוד ראשונים שלאחר החורבן שהתקין ריב"ז לקבל העדים כל היום, לדברי רבה (בביצה ה) מחלוקת רבי יהודה ורבי יוסי אמורה רק בחו"ל, אבל בא"י ביצה שנולדה בזה מותרת בזה הרי ששתי קדושות הן אפילו לרבי יוסי [משא"כ בחו"ל שלא ניכר להם שינוי המנהג בחורבן, נחשב אצלם כקדושה אחת כמו קודם תקנת ריב"ז]. ולדברי רבא אף בא"י מחלוקת,

שסובר רבי יוסי שאפילו לאחר החורבן נוהגים בשניהם קודש כקדושה אחת [אם משום שפעמים שבאים סמוך לחשכה ואין פנאי לקבלם ונוהגים בשני הימים קודש (תוס') או אפילו מקבלים אותם מן המנחה, נוהגים בשניהם קודש (ערשב"א ורישב"א)].

ויש אומרים שלרבה [דלא כסוגיתנו], המחלוקת אמורה לאחר תקנת ריב"ז כשבאו עדים מן המנחה ולמעלה, שהיום הראשון קדוש מדאורייתא והשני מדרבנן, או שלא באו עדים כלל בראשון, שהוא חול מהתורה, ולכך סבר רבי יהודה ששתי קדושות הן, אבל קודם תקנת ריב"ז הכל מודים שקדושה אחת היא (עפ"י רמב"ן ביצה ה – כפי שבאר בחזו"א קלא, ב-ג).

הלכה כרבי יוסי וכרבא, הלכך שני ימי ראש השנה אף לאחר החורבן ובא"י קדושה אחת הן (ערישב"א; או"ח תקי"ג, ג), אבל שני ימים טובים של גליות – שתי קדושות הן ויכול להניח עירוב לכל יום במקום אחר, ובלבד שיניח מערב יום טוב ראשון ולא ביו"ט עצמו, כדרך שנתבאר ביו"ט הסמוך לשבת (עפ"י רמב"ם עירובין ה, ה; עבודת הקדש ועוד).

ב. הניח עירוב לשני ימי ראש השנה ונאכל העירוב בראשון; יש שכתבו שאין רשאי לסמוך עליו ביום השני, שלא אמרו קדושה אחת להקל אלא להחמיר (עפ"י ראב"ד עירובין ה, ה; פסקי הרי"ד ותוספותיו) ומשמע מדבריו שהוא 'חמר גמל' כיו"ט הסמוך לשבת אליבא דרבנן שהוא ספק. וכן משמע באהל מועד (ו) שנקט לעיקר. וע' גם בלשון האו"ח (קמ) ורי"ש בן חכמון (מ): לענין ברכת הזמן בליל יו"ט (שני). ואולם הסכמת הפוסקים שיכול לסמוך עליו ביום השני, שקדושה אחת הן אף לקולא (עפ"י עבודת הקדש להרשב"א, וכן משמעות דברי הרמב"ם (עירובין ה, ה) ועוד, ע' מ"מ שם ומג"א תטז). בשפת אמת כתב בדעת התוס' להכריח כדעה ראשונה, ממה שכתבו שבבבל לאחר החורבן קדושה אחת היא משום שאינו ניכר שינוי מנהגם, ואין נראה שסברא זו תועיל לקולא. וקשה הלא גם הרשב"א כתב סברא זו והגם שנקט קדושה אחת לקולא. וע"כ צ"ל שהשאירם חכמים כקודם תקנה מפני שכל הנפקות הן מדרבנן.

ב. כאמור, לדברי רבי יהודה, שני ימים טובים של ראש השנה – שתי קדושות הן, שאינם קדושים אלא מפני הספק כי אחד מהם חול. ולדברי רבי יוסי קדושה אחת הן. ושני ימים טובים של גליות – הסיקן ששתי קדושות הן.

מלבד הנפקותא לענין עירוב כנ"ל, נפקא מינה אם רשאי אדם לעשר את הטבל על ידי עשיית תנאי שהיום חול, וכן עושה למחר – ואוכלה בשני. וכן נפקא מינה לענין ביצה הנולדת בזה אם מותרת בזה [או שאר דברי מוקצה ביו"ט ראשון שהכינם לשני. רמב"ם יו"ט א, כד].

וכן נפקא מינה לדבר הניצוד או הנלקט (לפרש"י) ביום טוב ראשון, האם מותר בשני ממה נפשך שהרי אחד מהם חול, אם לאו.

[וכן נפקא מינה אם אפשר לעשות עירוב תבשילין ביו"ט ראשון שחל בחמישי בשבת על ידי תנאי (עפ"י ביצה ו יז; רמב"ם יו"ט ו, יא). וכן נפ"מ לענין התר כחילת העין ביו"ט שני (רי"ף ביצה כב; רמב"ם יו"ט א, כד)].

א. כנזכר לעיל, הלכה ששני י"ט של ראש השנה קדושה אחת הן, משא"כ בשני ימים טובים של גליות (רי"ף, רמב"ם עירובין ה, ח יו"ט א, כד וש"פ).

וכתב הרמב"ם (יו"ט ו, טו): עתה שמקדשים על פי החשבון ולא עפ"י הראיה, אין מעשר על ידי תנאי בשני ימים טובים של גליות, שהרי הראשון הוא ודאי והשני אינו אלא מנהג. והראב"ד השיגו.

ב. דבר הניצוד או נלקט על ידי נכרי ביום טוב ראשון בשביל ישראל; יש אומרים שמותר בליל יו"ט שני של גליות בכדי שיעשו [דהיינו לאחר זמן תלישה, שאין בה שהות כלל, ללא ההליכה

ושאר הכנות (תוס' בדעת רש"י). וי"א אף בכדי הליכה לאותו מקום (ע' או"ח תקטו, א). ונחלקו ראשונים כאשר תלש ממקום רחוק ויש מאותו המין גם במקום קרוב, כמה צריך להמתין, וכן בשאר מלאכות כיו"ב – אך לא בראש השנה שהוא כיום אחד ארוך (כן דעת רש"י, וכן הביא מתשובות הגאונים ורבנו גרשום ורבנו קלונימוס. וכן דעת הראב"ד. וכן הביא רבנו ירוחם (ד, ד) בשם רבי יצחק בר' יקר וריב"ם, וכתב שכן נראה מדברי הר"ף. וכן נקטו הרשב"א הריטב"א לעיקר. וכן הסכים הרשב"א (בעבוה"ק) הלכה למעשה. וכן נקטו הר"ד והריא"ז ובמחוז' ורבנו ירוחם, וכ"פ בשלחן ערוך תקטו, א). ויש אומרים שצריך להמתין עד מוצאי יו"ט שני בכדי שיעשו, גזרה שמא יאמר ישראל לנכרי לעשות ביו"ט (בה"ג יו"ט דף לו, ר"י, רבנו יואל, וכן נקט הסמ"ג (לאוין סה) עפ"י רבנו יצחק בר"ש, מהר"ם (וכ"כ תלמידו בספר הפרנס קעה) וספר התרומה. וכ"כ רבנו ירוחם בשם ר"ת [אבל בספר הישר (חדושים שכא) נקט ר"ת כרש"י]. ובדעת הרמב"ם, המ"מ (יו"ט א, כד) נקט כדעת רש"י שמותר בשני, והגהות מיימוניות (שם ב, י) נקט כבה"ג. ואף לדעה זו יש אומרים להקל בשבת הסמוכה ליו"ט, ביום השלישי. עתוס' ביצה כד; או"ח תקטו, ד). ופסק בשלחן ערוך (תקטו, א) להתיר. והרמ"א כתב שהמנהג להחמיר, אבל לצורך אורחים יש להקל. ואפילו אם הוא עצמו אוכל עמהם את מה שנלקט בשבילו, כתבו אחרונים להקל לסמוך על דעה ראשונה במקום מצות הכנסת אורחים (ע' במשנ"ב תקטו סקי"ב).

ג. כשקורא שם מעשר על תנאי בשני הימים, לכאורה נראה שאין יכול לברך. וקשה הלא אסור לתרום בלא ברכה (כן הקשה בשפ"א, וצדד לדחוק שיברך בשעה שמפריש התרומה לאחר יו"ט. ע"ש). מסתבר שלא התירו להתנות כן אלא לצורך אכילה ביום טוב [שלכך נקטו 'אוכלה'], אבל לא להניח לאחר זמן, וכן לא לקדש ולגרש בתנאי כזה או להפר נדרים שלא לצורך יו"ט (חדושים ובאורים). ושם מטעם זה התירו לתרום בלא ברכה – משום צורך שמחת יו"ט, שהרי א"א בענין אחר. ד. יש אומרים שהואיל ושני ימי ר"ה קדושה אחת הן, אין לברך זמן ביום השני, ואולם הסכמת הפוסקים לברך בכל אופן (ע' רא"ש ור"ן והג"א סוף הפרק; או"ח תר, ב).

## דף מ

ע"א. א. נכרי שהביא דבר מחוץ לתחום ביום טוב, האם מותר הדבר בשימוש ביום טוב או מיד במוצאי יו"ט? ב. נכרי שתלש ביום טוב פירות או גזז הדסים וכד' – האם מותרים לישראל? ומה הדין כשעשה כן ביו"ט שני של גליות?

א. לפי מה שמסר רב אשי מאמימר, היה מעשה בצבי שהובא ביום טוב מחוץ לתחום ע"י נכרי לבית ראש גולה; רב נחמן ורב חסדא אכלוהו – כי דבר הבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר (אפילו בו ביום. ראשונים). ורב ששת נמנע כי סבר שכל הבא לבית ראש הגולה, על דעת כל החכמים הובא. דבר הבא בשביל נכרים – מותר לישראל, ובלבד שלא נעקר מהאדמה או ניצוד באותו יום כי אז אסור משום 'מוקצה'. ואם היו הנכרים מרבים סחורתם בשביל ישראל היושבים שם – אסור (כן הורה רבא אודות לפת שהובאה למחוזא ביום טוב וניכר היה בה שלא נעקרה בו ביום).

א. הלכה כרב ששת במחלוקתו עם רב נחמן [באיסורים] ורב חסדא. הלכך דבר הבא מחוץ לתחום בשביל ישראל, אסור לכל בני ביתו לאכול ולהשתמש בו שעל דעת כולם הובא, אבל לאחרים מותר (עפ"י תוס' וש"ר; תקטו, ה) ובכלל 'אחרים' אורחים שאינם סמוכים על שלחנו תדיר, שבאו לאחר שהביא לו הנכרי. אחרונים]. ובספר עשרת הדברות (לבעל העיטור. יו"ט ה) רצה לומר שאפילו לישראל שהובא בשבילו מותר להשתמש בתוך ד' אמות שלו, שלא אסרו אלא משום גזרת קניית שביטה. ואין כן דעת שאר הפוסקים, ואפילו באו מחוץ לשלש פרסאות (פוסקים שם).